

4,5 millioner nordmenn i albumer og skuffer har 20 bilder hver som de er glad i og som betyr noe for deres identitet, blir bare det 90 millioner bilder. Og de er utenfor det som her regnes som bevaringsverdige. De fleste har for øvrig mer enn 20 bilder. Noe av det første folk vil redde hvis det blir brann, er fotoalbumene. Det er ikke rart, for bildene er kulturminner for dem. Bildene er en del av hver enkelts bakgrunn og kultur.

Det er ute hos det norske folk den største delen av Norges fotografiske kulturminner befinner seg. Det er der ute teoretisk og praktisk bevisstgjøring om bevaring og fortolkning trengs mest. Prosjektet og denne utgivelsen kunne bidratt bedre til det.

Øivind Larsen

Institutt for allmenn- og samfunnsmedisin
Universitetet i Oslo

Psykologisk thriller

Damhaug T.

Døden ved vann

446 s. Oslo: Cappelen Damm, 2009.

Pris NOK 369

ISBN 978-82-02-28964-5

Torkil Damhaug har fått mye og velfortjent oppmerksomhet omkring sin femte roman, som er hovedbok i flere bokklubber og allerede solgt til flere land. Hans forrige, *Se meg, Medusa* (2007), fikk begeistrede anmeldelser, og *Døden ved vann* er minst like god.

Handlingen sirkler rundt søstrene Liss og Mailin Bjerke. Psykologen Mailins forsvinning i Oslo fører Liss hjem fra et rufsete liv i Amsterdam og inn i en dramatisk julehøytid. Alt dette skjer etter en innledning der en forsømt gutt møter en mystisk mann under en ferietur til Kreta, et møte som blir liggende som bakteppe for hele fortellingen.

Boken er merket «kriminalroman», og forfatteren trives åpenbart best innenfor denne sjangeren. Han utfordrer likevel krimsjangerens grenser, ikke minst myten om det klare skillet mellom helter og skurker.

Selv om også personbeskrivelsene er troverdige og gode, er det først og fremst historiens komposisjon som gjør dette til en kvalitetsroman. Vi møter et variert persongalleri, vi forflytter oss i tid og rom, handlingen skjer lokalt med internasjonale forgreninger, plottet er finurlig konstruert, og språket er godt. I tillegg inkluderer fortel-

lingen tidsaktuelle emner som anoreksi, dop og incest. Spenningsmomentene er mange, og forfatteren klarer både å lage en sannsynlig avslutning og endatil gi oss en overraskelse helt til sist. Godt «krimhåndverk», med andre ord.

På mange måter kan dette kalles en psykologisk thriller. Psykiateren Torkil Damhaug bruker sin faglige innsikt i omtalen av psykologiske og psykiatriske emner, flere steder med snev av humor og ironi. Også de rettsmedisinske skildringene er detaljerte og realistiske.

Døden ved vann har en handling som nærmest roper på filmatisering. Ikke bare tittelen og hovedpersonenens etternavn gir assosiasjoner til *De dødes tjern* av André Bjerke (1918–85), alias Bernhard Borge. Bytt ut Freud med Ferenczi og Nordmarka med Østmarka, og dette kan bli en ny filmklassiker femti år etter.

Men for én gangs skyld: Vent ikke på filmen! Les boken!

Magne Nylenna

Helsebiblioteket

Lettlest dramatikk for ungdom

Lund MB.

nye venner.com

206 s. Oslo: Cappelen Damm, 2008.

Pris NOK 229

ISBN 978-82-02-27703-1

Med *nye venner.com* har May B. Lund skrevet en spenningsdrevet historie for ungdom, der en enkel, rask og direkte fortellerstil går på bekostning av dybden i fortellingen og troverdige personskildringer.

Vi møter 17 år gamle Anette, som i en kombinasjon av kjedsomhet og ensomhet oppretter en profil på nettstedet nye venner.com. Hun får kontakt med 19 år gamle Rashid og velger å møte ham i håp om å finne seg en kjæreste. Deretter følger stormende forelskelse og begjær, men da det viser seg at Rashid hadde helt andre motiver enn romantikk for å bli kjent med Anette, blir det starten på en serie av hendelser som kulminerer i en særdeles dramatisk og actionfylt avslutning på historien.

Boken er svært lettlest, og handlingen vil nok for mange i målgruppen være fengende og medrivende. På den annen side ville de nok også ha satt pris på en mer krevende tekst. Forfatteren tar opp mange temaer som

er aktuelle i ungdomsårene, bl.a. Internett som sjekkested, unge menneskers identitet og selvpoppfattelse, forelskelse, seksualitet, abort, sjalusi og kompliserte vennskapsforhold, men det går så raskt unna at det meste blir hengende i luften – uten å stimulere til nærmere refleksjon.

Historien er preget av ensidige og noe karikerte personbeskrivelser, og dette gjør at det blir vanskelig å identifisere seg med de menneskene vi møter. Anettes naivitet overfor Rashids opplagte dobbeltspill er lite troverdig. Vi blir heller aldri særlig godt kjent med verken Anette eller de andre karakterene. Dersom leserne hadde fått et dypere innblikk i bakgrunnen for deres handlinger, ville historien blitt mer interessant. Samtidig side skildres mange situasjoner med godt blikk for hvordan ungdomsårene kan arte seg, og leserne vil nok kjenne seg igjen i flere scener. Beskrivelsene av samspillet mellom Anettes klassekamerater gjør derimot at de heller fremstår som ungdomsskoleelever enn som elever på videregående skole.

Språket er svært direkte gjennom hele romanen, og i første del er det hyppige og heftige beskrivelser av sex og begjær. Selv om dette bidrar til å holde intensiteten i fortellingen oppe, kan man spørre seg om de detaljerte sexscenene tar for mye plass og om de med fordel kunne vært tonet noe ned.

Hvis *nye venner.com* skal være til glede for unge lesere, blir det derfor som en lett-fattelig spenningsroman.

Audun Welander-Vatn

Institutt for psykiatri
Universitetet i Oslo

Lengsel etter tilhørighet

Bredesen Ø.

Skyggelek

346 s. Rasta: Forlaget Norske Bøker, 2009.

Pris NOK 249

ISBN 978-82-8112-126-3

Skyggelek er en fortsettelse av forfatterens debutroman *Speilbilder*, som kom i 2006 (1). Handlingen utspilles i Bergen og New York i perioden før og etter den annen verdenskrig.

I *Skyggelek* er vi kommet frem til

1952. Hovedpersonen Edvard er talentfull og ettertraktet, men uforløst etter tapet av sjelevennen Adelaine. Han har forlatt enkle kår i Pollen og er blitt husvenn hos en sosietetsfamilie, samtidig som han er skipsredens høyre hånd. Det er imidlertid musikken

som er hans egentlige uttrykk, og han lenger tilbake til jazzen i New York, der han har sitt eget. Før krigen ble han kjent med fiolinisten Shea, som han lenge tror er omkommet. De møtes nå igjen. Et skipsforlis danner dramatisk høydepunkt i fortellingen. Hovedpersonenes gjenreising etter sine eksistensielle forlis er selve melodien.

Kjærligheten er et hovedtema – kjærligheten mellom mennesker, til musikk og til steder. Lengselen etter tilhørighet er et led-sagende tema, i dette finner hovedpersonen sin forløsning.

Bredesen er lege med praksis i Bergen. I sine miljøskildringer fremstår han som fortrolig og interessert. Kjennskapen til musikk er åpenbar, og formidlingen av denne blir drivende. Han er opptatt av sine figurer og får dem til å virke levende. Historien er god. Titlene henspiller både på musikkstykker og på hovedtematikk. Språket er generelt dagligdags, men gir et ujevnt inntrykk. Dette er romanens svakhet. Overtydigheten blir tidvis plagsom og lite elegant, hvilket da medfører assosiasjoner til føljetong- og krimsjangeren. Noen andre litterære grep gir heller en følelse av brudd enn av henførelse. Dette bedrer seg utover i romanen. Personenes karakterer og drama blir stående og griper.

Det er angitt at *Skyggelek* kan leses som en frittstående roman. Jeg vil tro det er en fordel å lese *Speilbilder* først.

Romanen er alt i alt leseverdilig, men kanskje helst for dem med interesse for de karakteristika som er nevnt.

Nina Helene Alnes

Vinderen DPS
Diakonhjemmet Sykehus

Litteratur

1. Holte K. Musikalsk leseglede. Anmeldelse av: Bredesen Ø. *Speilbilder*. Tidsskr Nor Lægeforen 2007; 127: 936.

Vann – poetiske blikk

Ritland JS.

Vannmerker

47 s. Oslo: Aschehoug, 2009. Pris NOK 249
ISBN 978-82-03-19512-9

Jon Ståle Ritland er øyelege og forfatter. Han har tidligere utgitt diktsamlingen *Kroppsvistasjoner* (1). Enkelte minnes kanskje at Ritland alt som medisinstudent i Oslo publiserte dikt under signaturen «JSR». Da *Æsculap* intervjuet ham i 1991, uttalte han: «Jeg synes dikt er en måte å definere seg selv på, en måte å se hvor man står i forhold

til resten av verden» (2). Det er et slikt eksistensielt ståsted som også preger hans nyeste diktsamling *Vannmerker*.

Det formgivende prinsippet i *Vannmerker* er den kjemiske formelen for vann, hvilket gjenspeiles i samlingens tre deler: *H* (Hydrogenesis), *2*, og *O* (ved sirkelens ende). Nok en gang trekker Ritland veksler på medisinsk innsikt i diktningen, men poesien er langt mer enn en lek med kjemiske og anatomiske begreper. Hans språklige univers preges av betraktninger over celleklumpers opprinnelse og menneskets opphav (i bokstavelig forstand). Vannet fremstår som en eksistensiell grunnbetingelse, noe som eksempelvis kommer til uttrykk i diktet *Før minnene skaper deg*: «havet pulserer i deg som dønningene mot en strand / det store kretsløpet og det lille / der hjertet søker ut av seg selv.»

Ritland frister oss inn i det poetiske laboratoriet med sin «krysspoesi» – dikt over to kolonner hvor det ikke alltid er like opplagt hva som er den «riktige» lesingen. Leseren må selv finne en vei gjennom teksten, og valg av perspektiv – horisontalt eller vertikalt – gir opphav til ulike betydninger der ulike tekstlige elementene interferer, lik bølger i vann.

Vannmerker er en diktsamling som synliggjør menneskers forbindelse til vannet, havet og kretsløpene, og hvor diktene inviterer til refleksjoner om opprinnelse, tilhørighet, bevegelse og flyktighet. De utfordrer oss i form og innhold, og under overflaten kan vi ane strømningene av en ny liturgi: Av vann er du kommet, til vann skal du bli.

Jan C. Frich

Institutt for helseledelse og helseøkonomi
Universitetet i Oslo

Litteratur

1. Frich JC. Molekylærbiologisk poesi. *Tidsskr Nor Lægeforen* 2004; 124: 3252–3.
2. Molteberg E. JSR debuterer med flammer. *Æsculap* 1991; nr. 4: 13.

Kunsten å forstå migrene

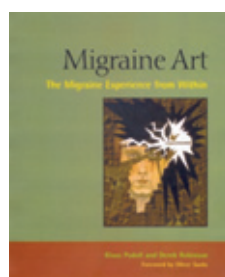
Podoll K, Robinson D.

Migraine art

The migraine experience from within. 379 s, ill.
Berkeley, CA: North Atlantic Books, 2008.

Pris USD 35

ISBN 978-1-55643-672-7

Forbinder du migrene med noe triivielt og kjedelig, bør du kanskje lese dette. Migreneaura utgjør et bredt spekter av nevrologiske og nevropsykologiske symptomer. I 1870

foreslo Hubert Airy at den visuelle auraen ved migrene kunne representere et «veritabelt fotografi» av en sykkelig prosess i hjernen. I dag tror vi at denne prosessen er det elektrofysiologiske fenomenet «cortical spreading depression». Likevel er migrene en gåtefull tilstand.

Begrepet «migrenekunst» har tidligere vært omtalt i *Tidsskriftet* (1). Nå foreligger det altså en utgivelse basert på analyser av 562 tegninger og malerier av migrenøse opplevelser. Ved hjelp av drøye 300 illustrasjoner og omfattende tekst med nærmere 700 litteraturreferanser beskrives og tolkes symptomer. På denne måten formidles ikke bare migreneopplevelser, men også ideer om hvilke hjerneprosesser som kan være involvert. Hvordan sykdom kan bidra til menneskelig kreativitet og sågar religiøse og paranormale fenomener belyses også.

Noe av innholdet, inklusive ti sider om utav-kroppen-opplevelser, befinner seg i grenselandet mellom vitenskap og metafysikk. Forfatterne forsøker å gi rasjonelle forklaringer, og de trekker aldri over grensen til det useriøse. Et gjennomgående trekk er ønsket om å underbygge at en rekke fascinerende fenomener (cenesthopatia, macrosomatognosia, chromatopsia, autoscopia m.fl.) kan representere migreneaura, og at disse forekommer langt hyppigere enn det klinisk erfaring tilsier. Til tider er aurabegrepet utvannet, og av og til brukes begrepet «migrene» som symptombeskrivelse. Dette bidrar ikke til å styrke argumentasjonen.

En åpenbar innvending er at ulike kunstneriske metaforer for samme fenomen kan være benyttet, og at disse er tolket som ulike fenomener. Det refereres ofte til anekdotiske pasientbeskrivelser fra slutten av 1800-tallet, en tid da hysteri var en utbredt forklaring på nevropsykologiske fenomener. At etiologien i enkelte tilfeller kan ha vært migrene, er nok sannsynlig, men andre tilstander som delir, psykose eller epilepsianfall kan ikke alltid utelukkes. Ifølge skeptikere finnes det ingen vitenskapelige rapporter om komplekse hallusinasjoner der gjeldende kriterier for migrene med aura er oppfylt eller der migrenen ikke er komplisert av epilepsi. Migrenekunstnerne som er beskrevet her, er ikke diagnostisert, og komorbiditet er følgelig ikke beskrevet. Når alt dette er sagt, er *Migraine art* både en kunstbok og en lærebok – med flott gjengitte illustrasjoner og en velformulert, om enn noe traust, saklig begrunnet tekst.

Denne utgivelsen kompletterer et område av medisinen der det fortsatt er svært begrenset kunnskap. Den er et viktig bidrag til å unngå uheldig medisinsk reduksjonisme, og gir nødvendig innsikt for bedre å forstå migrene som sykdomstilstand og kulturelt fenomen. For å sitere Jonah Lehrer: «Vitenskapen trenger kunsten for å ramme inn mysteriet, men kunsten trenger vitenskapen for at ikke alt skal være et mysterium.» *Migraine art* er et omfattende,